

ЗНАННЯ СУСПІЛЬСТВО Термін «З. с.», який став популяр. завдяки працям П. Дракера, описує нову парадигму сусп. устрою або вірогід. істор. тип суспільства (різновид **інформаційного суспільства**), що постало в результаті інформ. революції наприкінці 20 ст. Він пов'язаний зі зміною природи і функцій наук. знання (за концепцією Ж.-Ф. Лютара), зміною умов виробництва, перероблення, упр., розподілу знання (інформації) — від наук. теорій і методологій до особистого повсякден. знання й технیزов. комплексів даних. У соц. та екон. вимірах характерними стають суттєве підвищення ролі інформації, знання та інформ. технологій в упр. і зміні якості життя суспільства, використання знання та інформації як визначал. вироб. сили. Відповідно зростає кількість соц.-профес. груп, зайнятих виробництвом та розповсюдженням знання, інформ. продуктів і послуг, а також соц. груп, залучених до застосування інформ. технологій у соц. комунікаціях. Осн. ознака З. с. — входження у глобал. інформ. простір, яке посилює ефективність інформ. взаємодій між людьми, забезпечує доступ до світ. інформ. ресурсів та задовольняє потребу в інформ. продуктах і послугах. У наук. дебатах 1960-х рр. щодо індустріального суспільства сформульовано питання про можливий парадигмал. зсув до концепції суспільства, засн. на знанні. Вже тоді деякі автори передбачали перетворення знання у фактор, здатний потіснити працю і капітал як рушійні сили подальшого капіталіст. розвитку. Ідеї З. с. представлені у розгорнутих концепціях інформ. суспільства М. Кастельса та Д. Белла (до концепції Д. Белла майже у повному обсязі включена розроблена ним наприкінці 1960-х — на поч. 1970-х рр. теорія постіндустр. суспільства). Численні дослідники кін. 20 — поч. 21 ст. описують сучас. стан постіндустр. суспільств як перехід (трансформацію) до З. с. або інформ. суспільства. М. Севедж концептуалізував З. с. як третю хвилю в соціоекон. розвитку людства. Перша хвиля — епоха землеробства (добробут суспільства ґрунтувався на власності на землю), друга — індустр. епоха (на власності на капітал, пром. підприємства). В епоху знання добробут стає продуктом власності на знання та здатності використовувати його для створення й удосконалення товарів і послуг. Згідно з Г. Шпіннером, із розвитком суспільств поруч з госп. та правовими порядками утворюються порядки знання як сукупність когнітив. епох і пізнавал. форм, новий порядок знання (з автоном. областями його регулювання) є організуючим принципом сучас. інформ. епохи. В інституц. вимірі цивілізац. перехід до З. с. означає процес встановлення нових правил і практик соц. взаємодій, орієнтов. на участь суспільства в глобал. інформ. просторі,

конкурентне виробництво та застосування ресурсів знання. Встановлення таких правил на рівні екон. системи означає розвиток економіки, засн. на ресурсах знання, на рівні підприємств — розвиток менеджменту знання, на рівні політики — розвиток політики, орієнтов. на знання. Розвиток науки й освіти розглядають як інвестицію капіталу в нац. та світ. сусп. прогрес. Розвитку З. с. сприяють процеси глобалізації ринку, виробництва й комунікацій, поширення інформ. технологій (інтенсивність виробництва знання та інформації, новітні медіа, електронні мережі тощо). Провідну роль відіграють т. зв. працівники знання. На думку А. Тоффлера, такі працівники (особливо науковці в системі дослідж. та розвитку й інж.) у цю нову епоху повинні мати в розпорядженні певну нормативно-технол. систему, завдяки якій зможуть створювати, розвивати та поширювати власне знання, а також управляти знаннями, що належать їхнім співпрацівникам. Діяльність працівників і компаній, які виробляють знання, сфокусована на інновац. завданнях. Світ. і регіон. дослідниц. й статист. центри розробляють системи індикаторів для порівнял. вимірювання розвитку З. с. Щорічно Інститут статистики ЮНЕСКО пропонує оновлені значення індикаторів глобал. перспектив із розвитку науки, технологій, освіти, культури, комунікацій, що охоплюють бл. 200 країн світу. За методологією вимірювання внеску знання у розвиток суспільства (розробив і застосовує Світ. банк) розраховують агрегований індекс **економіки знань** (заг. підготовленість країни або регіону до функціонування економіки знань). До вимірювань 2007 включено 140 країн, за результатами яких Україна отримала 51 ранг (1995 — 57 ранг). Перші місця в ієрархії розвитку З. с. посіли країни Пн. Європи (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія); США — на 10-му місці, Німеччина — на 15-му, Польща — на 35-му, РФ — на 47-му. Донині не існує ціліс. теорії З. с. Наук. і політ. дебати 2000-х рр. демонструють повернення до концепту сучасності (модерн. суспільства), сфокусов. на ролі технологій як рушій. сили та на ролі глобал. екон. ринків у еволюц. розвитку такого типу суспільства. Таким чином залишається актуал. питання (поставлене 1968 Т. Адорно на 16-му всесвіт. конгресі соціології) стосовно того, чи можна вважати перехід від індустр. до постіндустр. суспільства остаточно завершеним. Крім того, нині розгорнулися дебати стосовно зміни соц. нерівностей у З. с., процесів політ. й екон. ексклюзії, влад. відносин між соц. групами.

Рекомендована література

1. Дракер П. От капитализма к обществу знания // Новая постиндустр. волна на Западе / Пер. с англ. 1999; общество и культура / Пер. с англ. 2000 (обидві – Москва).
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, *О. Д. Куценко*

Бібліографічний опис:

Знання суспільство / О. Д. Куценко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16861>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).